

MUZSNAY ÁRPÁD

Dsida Jenő szülővárosában érettségizik

I. rész

A budapesti és beregszászi éveket követően az I. világháború talán legmozgalmasabb esztendejének napjaiban tér vissza a Dsida család Szatmárnémetibe. Így szülővárosában folytatja a költő Beregszászon elkezdett gimnáziumi tanulmányait, s érettségizik a Szamos-parti városban 1925 nyarán.

Meglehetősen rövid utalásokban, csupán néhány mondatot szentelnek e költözésre, a vele járó iskolaváltásra az irodalomtörténészek.

Láng Gusztáv legújabb Dsida-monográfiájában erről a következőket írja: „1918-ban visszaköltöznek Szatmárnémetibe, az apa ugyanis, aki a háború első esztendejében orosz fogságba esett, ekkor tér haza, s e városba nevezik ki állomásparancsnoknak. Ettől kezdve a költő 1925-ig, családja 1926-ig itt él.”¹

Lisztóczy László (Dsida Jenő életének és munkásságának másik legjobb ismerője) a költői pályaképről szóló kötetében így tájékoztat: „Dsida Aladár csak a háború utolsó évében, 1918-ban került haza az orosz fogságból. Ekkor a szatmárnémeti vasútállomás parancsnokává nevezték ki, és családjával visszatért az élethalálharcát vívó Erdélybe.”² „Dsida Jenő a szatmárnémeti Pázmány Péter Királyi Katolikus Főgimnáziumban folytatta tanulmányait. Az impériumváltozást követően az intézmény a Liceul Mihai Eminescu³ nevet vette föl. Átmenetileg a helyi református gimnázium fogadta be őt és diáktársait, majd visszatértek korábbi iskolájukba.”⁴

Jelen pillanatig ismeretlenek a Dsida Aladár hadifogságból való szabadulásának, valamint a család Szatmárnémetibe való visszaköltözésének pontos dátumát bizonyító iratok, dokumentumoknak tekinthető újság- vagy egyéb közlemények. A Dsida család Szatmárnémetibe való „hazatérésének” időpontja az előző (a még beregszászi 1917–18-as) tanév júniusi zárása és az 1918–19-es szatmári tanév szeptember eleji kezdése közé, vagyis az iskolai beiratkozásokat megelőző hetekre tehető.

Megviselhetette a költőt a költözés, az édesanyja által említett betegség utóhatása, a dühöngő spanyolnátha miatti tanév eleji, egymást követő kényszerszünetek, az őszirózsás forradalom, majd pedig a tanácsköztársaság és ez utóbbinak Szatmárnémetiben már 1919. április 19-én véget vető – teljesen új helyzetet teremtő – román megszállás.

A beregszászi tanulóévekben végig tiszta jeles Binder Jenő szülővárosában a „jók” közé csúszik vissza.⁵

Az első világháború utolsó esztendeje hangulatának és történéseinek valós megítélése céljából érdemes idéznünk az 1918–19-es tanév értesítőjének *Az iskola 1918–1919. évi életéből* című fejezete néhány mondatát:⁶

A világháború legzavarosabb esztendejét élte át iskolánk a lefolyt tanévben. Bár az évet rendes időben kezdtük meg, s a tanulók felélénkült szorgalma szép eredménnyel kecsegtetett, külső körülmények miatt csakhamar félbe kellett hagyni az iskolai munkát. Ugyanis a világszerte dúló és városunkban is pusztító spanyol influenza miatt, bár ez éppen a középiskolai ifjúságból szedett legkevesebb áldozatot, szakértők javaslata alapján a hatóság szeptember 23-án bezárta az iskolát. A szünetelés többszöri meghosszabbítással egészen november 25-ig tartott. Azonban alig nyílt meg az iskola, a járvány újból nagyobb erőre kapott, s így a városi hatóság 1918. december 3 – 1919. január 3. napjaira ismét tilosnak jelentette ki az iskolai munkát; tehát az előadások újból szüneteltek. [...]

Eközben beállott a harcban álló hadsereg teljes összeomlása. Visszaözönlő katonákkal együtt visszatértek tűzhelyükhöz és foglalkozásukhoz népfőlkelő szolgálatot teljesítő tanáraink is. [...]

Az állami életben előállott nagy megrázkódtatások erősen éreztették hatásukat az iskolával. [...] Ezt a felfordulást végigszenvedte iskolánk is teljes mértékben. Külsőleg abban

nyilatkozott ez meg, hogy Papp Aurél tanár mint a tanácsköztársaság politikai megbízottja április 12-én Bagossy Bertalan igazgatót és ennek akkori betegségében helyettesét, Groza Ferenc tanárt elmozdította az intézet kormányától, és Mlinarecz Lajos ideigl. r. tanárt mint „főbizalmi”-t bízta meg az iskola vezetésével. De hogy az ifjúság lelkében micsoda helyrehozhatatlan károkát idézett elő annak a rendszernek számos intézkedése, azt csak a jó Isten tudhatja.

A kommunizmus által megvalósított boldogságtól április 17-én a székely hadosztály szabadított meg bennünket, április 18-tól kezdve pedig [valójában egy nappal később: április 19-én történt – M. Á.] a városba bevonult megszálló román kir. csapatok biztosították a régi rendet. Az igazgató ismét átvette az intézet vezetését. [...]

Május 1-én megjelent az igazgatói irodában Brebán Sándor nagybányai gör. kath. esperes plébános úr, s megbízólevelét felmutatván igazolta, hogy őt a nagyszebeni román kormányzótanács Szatmár vármegye közoktatásügyének vezetőjévé tette. Előadta, hogy kapott utasításai értelmében az intézet további működését s a tanév befejezését csak abban az esetben engedheti meg, ha a tanári kar teljesíti a következő kívánalmakat: 1) Aláír egy nyilatkozatot, melyben kötelezi magát, hogy a nagyszebeni kormányzótanács rendeleteinek engedelmeskedik. 2) A román nyelvet minden osztályban valamennyi tanulóra nézve kötelező tantárggyá teszi. 3) A magyar történelem tanítását beszünteti. A tanári kar a kívánalmaknak eleget tett.⁷

4. szám. *Prinder Leon*

4. Kath. vallású, született *1897* évben *augusztus* hónap *24* napján.

Szül. helye: *Bánanemeth, Szatmár* vármegyében, ...

Polgári állása: *háziapater*

illetőségi helye: *Szatmárnémeti (Kisvárdánál), Szatmár* vármegyében.

Nevezett tanuló az *1919-20* isk. évben a szatmárnémeti református főgimnázium *II/c* osztályába járt és *alacsony* osztályzati bizonyítványt érdemelt.

	Az I-ös félév végén	Az isk. év végén	Észrevételek
Magaviselet:	<i>jó</i>	<i>jó</i>	
Szorgalom:	<i>jó</i>	<i>jó</i>	
Vallásán:	<i>jó</i>	<i>jó</i>	
Magyar nyelv:	<i>jó</i>	<i>jó</i>	
Latin nyelv:	<i>alacsony</i>	<i>alacsony</i>	
Görög nyelv:			
Görögpótló irodalom:			
Görögpótló rajz:			
Német nyelv:			
Történelem:	<i>alacsony</i>	<i>alacsony</i>	
Földrajz:	<i>alacsony</i>	<i>alacsony</i>	
Természetrajz:			
Természettan:			
Ménektan:			
Rajzoló mértan:	<i>alacsony</i>	<i>alacsony</i>	
Bölcsészeti előtan:	<i>alacsony</i>	<i>alacsony</i>	
Egészségtan:			
Román nyelv:	<i>jó</i>	<i>jó</i>	
Testgyakorlat:	<i>jó</i>	<i>jó</i>	
Egyházi éneklés:			
Műeneklés:			
Szépítés:			
Gyorsírás:			
Szabadkézi rajz:			
Írást és dolgozatokat kitölti alakja:	<i>maradék</i>	<i>maradék</i>	
Elmulasztott leckéiről száma:	igazolt	igazolatlan	
A tanári testület zárt értekezési ülésén:	<i>felvételre kerültek</i>		
Az újraoltás kötelezettségének:	<i>eleget tett</i>		
Tandíjmentes volt vagy segélyezett?			
Élvezett-e ösztöndíjat és mely alaphól?			
Kelt Szatmár-Németi, 1920. június hó 10. napján.			
<i>M. J. ...</i>			

ROMANIA - ARHIVELE NATIONALE - SATU MARE

Az igazi kálvária a következő tanévben kezdődött, az 1919–1920-as, majd az azt követő esztendő az eddigieknél is komolyabb megpróbáltatásokat hoztak. Olyan változásokat, amelyekről (évi iskolai értesítők megjelenésének hiányában) csak 1921-ben, az 1920–1921-es iskolai évről kiadott értesítő *Az 1920–21. iskolai év története* című fejezetében számolt be Scheffler János akkori helyettes igazgató, az egyházmegye később boldoggá avatott, mártír püspöke.

Hadd idézzük sorait! Számtalan, napjainkban ismétlődő, visszaköszönő történeésekről, a román hatalom jól ismert taktikázásairól szólnak.

1919. július 13. és 14. napján a román közokt. kormány a szatmárnémeti kir. kath. Főgimnázium szép, új épületét és minden felszerelését az intézet akkori igazgatójától, Bagossy Bertalantól átvette. Augusztustól ebben az épületben helyezték el a helybeli román állami líceumot és annak internátusát. Ily módon a régi kath. gimnázium növendékei hajlék nélkül, tanárai pedig foglalkozás nélkül maradtak. A szatmári kath. püspökség érintkezésbe lépett a helybeli ref. főgimnázium fenntartó testületével, és módot találtak arra, hogy a kath. gimnázium régi tanárai és tanítványai ideiglenesen a ref. főgimnázium keretében helyezkedjenek el. Nem emlékezhetünk meg a hányatott 1919–20. tanévről anélkül, hogy hálás szívvel ne köszönnök meg a testvérgimnáziumnak azt a kollégialis vendégszeretetét, amellyel a hajléktalanság évében befogadott bennünket.⁸

Érdemes e példaértékű megoldásról kissé részletesebben szólni, idézni a szatmári református főgimnázium, valamint az azt fenntartó Lános-templom református egyházközsege presbitériumának évekkal Reményik Sándor *Templom és iskola* című verse prózában megfogalmazott mondanivalójával rimelő határozatáról.

A Lános-templom presbitériumi jegyzőkönyvei tanúsága szerint⁹ 1919 közepén a református egyház vezetősége többször is foglalkozik az oktatás ügyével. A július 6-ra datált gyűlés jegyzőkönyvében¹⁰ például a következőket olvashatjuk:

Lelkész elnök jelenti, hogy a román megszállás folytán iskoláink tetemes államsegélytől estek el, hogy nincs módjukban a működő tanároknak a megélhetést biztosító fizetést folyósítani; vajon az államsegélyeket a jövőben folyósítani fogják-e, kérdés tárgya, amennyiben a folyósításért az iskoláinknak autonómiájukba vágó jogairól kellene lemondaniuk, ezért indítványozza, hogy [a] presbitérium tegye megfontolás tárgyává, hogy az iskolák eddigi államsegélyét legalább részben pótolja [...]

[...] Presbitérium tudatában van annak, hogy iskoláink a közel jövőben a magyarság erős bástyái tartoznak lenni, a maga részéről mindent megtesz, hogy azok anyagiakkal ne küzdjenek, sőt, kívánatosnak tartaná az elemi iskola szervezését vagy legalább a képzéssel kapcsolatos gyakorló iskola tovább folytatását.

Ennek az álláspontnak köszönhető az 1919. augusztus 30-i gyűlés egyhangú álláspontja:¹¹

Lelkész elnök jelenti, hogy a román megszállás következtében a magyar iskoláztatás vesztélyben van, azt a román kath. egyházzal teljes egyetértésben kell elintézni, mivel a kath. gymn. román lyceum számára lett lefoglalva, a gimnáziumra nézve az az egyezés jött létre, hogy az ott alkalmazott tanárok gimnáziumunkban mint óraadók szerepelnek, növendékeket létszámra való tekintet nélkül vesz fel, a jelleg református marad, a gimnázium és felső leányiskola tekintettel a tandíjmelésre deficittel nem fog küzdeni [...]

Bakcsy Gergely, a Református Főgimnázium igazgatója mindezeket így foglalja össze:

Az 1919–20. évi iskolai év úgytanítási, nevelési, mint anyagi szempontból a leggondterheltebb évek közé számítható.

Köztudomású, hogy 1919. szept. 1-től kezdődően a magyar állami és kir. kath. főgimnáziumnak működése megszűnt. Ez iskolák tanulói igyekeztek a felekezeti főhatóságok vezetése alatt álló intézetekben elhelyezkedni.

Jól látta e körülményt úgy főgimnáziumunk, mint a kath. iskolaszék vezetősége, és idejében megtörtént minden szükséges intézkedés arra, hogy a volt kir. kath főgimnázium tanítványait intézetünk befogadhassa.

Megállapodás jött létre a két vezetőség között olyan formán, hogy igazgatótanácsunk megnyitja iskolánkat a volt kir. kath. főgimnázium tanulói előtt, a kath. egyház iskolaszéke pedig gondoskodik a szükséges helyiségekről.

E megállapodás alapján igazgatóságunk azonnal érintkezésbe lépett a volt kir. kath. főgimnáziumnak foglalkozás nélkül maradt összes tanáraival, és igyekezett őket megnyerni arra, hogy mint óraadó tanárok intézetünknel vegyenek részt az oktatás és nevelés nagy munkájában. Ezt szíves készséggel megígérték [...]

E helyen is köszönetet mondunk nekik szíves támogatásukért és áldozatkész munkásságukért.¹²

A teljesség kedvéért tegyük hozzá: a példás együttműködésnek, egymás segítségének nem ez volt az első esete. Már a Dsida Jenő szatmári iskolaévei előtti esztendő, az 1917–18-as tanév értesítőjében olvashatjuk, hogy a háború idején másfél évre katonai célokra foglalták le a katolikus gimnázium 1912-ben átadott impozáns és korszerű új épületét, s akkor is a reformátusok segítették ki őket.¹³

Az 1919–20-as tanévről (az eddigi kutatások szerint) a Szatmárnémeti Római Katolikus Főgimnázium az előző évek hagyományait kényszerből mellőzve évi értesítőt nem adott ki. Ezzel is magyarázható, hogy ennek a tanévnek a röviden összefoglalt történetét a következő év kiadványának, a már részben idézett *Az 1920–21. iskolai év történetéhez* című fejezet tartalmazza.¹⁴ A romániai magyar nemzetiségi oktatás kezdeteivel, Dsida Jenő szatmári iskolaévei légkörével való ismerkedés céljából is érdemes idéznünk a tájékoztató szöveg néhány mondatát:

Az 1920–21. évre azonban már saját otthont akartunk magunknak teremteni. A katolikus közvélemény egyetértett abban, hogy Pázmány gimnáziumát mindenáron föl kell támasztanunk.

Ennek a közhangulatnak az iskolaszék 1920. május 12-i gyűlésén egy memorandum-ban Dr. Göbl Alajos úr adott kifejezést. Az iskolaszék legnagyobb lelkesedéssel teszi magáévá az eszmét, és a püspökséghez terjeszti. Az egyházi hatóság jún. 5-én (746. sz. a.) kelt válaszában maga is feltétlenül szükségesnek tartja. [...] E célból meg is teszi az első lépéseket. A róm. kath. tanítóképzőben ad a gimnáziumnak helyiséget. Az előkészítés munkáival Dr. Scheffler János hittanárt bízta meg [...]

Július 1., 2. és 3. napján megtartottuk az első beiratkozást. Közel 200 tanuló sietett magának helyet biztosítani a kath. gimnáziumban. [...]

Szeptemberben minden készen várta már a növendékeinket. [...]

Javában folytak a beiratkozások, amikor villámcsapásként sújtott be a hír, hogy a mi új otthonunkat, a kath. tanítóképző épületét és felszerelését a közokt. államtitkárság román áll. tanítóképző céljaira akarja lefoglalni.¹⁵

Kihallgatások, beadványok... – a szokásos romániai húzd meg, ereszd meg taktikai lépéseivel összhangban, kihasználva ugyanakkor a román belügyminiszter szatmári látogatását is, közben előre látóan külön küldöttséget menesztve Bukarestbe tartják meg az évnnyitót, s próbálják a tanévet normálisan elkezdni és folytatni.

Alig kezdtük meg az előadásokat, mikor kézhez vettük a közokt. államtitkárság parancsát, amely szerint a tanítóképző épületét és felszerelését rögtön át kell adnunk a román áll. tanítóképző és internátus céljaira.¹⁶

A püspökség ezzel kapcsolatos levelezése, az új államhatalom (felső és helyi szinten egyaránt) gyakran egymásnak ellentmondó, nacionalista töltetű, tanüggyel kapcsolatos utasításainak gyűjteménye a szatmári állami és püspöki levéltárban eddig nem került elő. Feltételezhető, hogy az 1920. szeptemberi utolsó jóváhagyás, valamint az 1921–22-es tanév komolyabb zökkenők nélküli megkezdése és folytatása áttételesen kapcsolatba hozható a trianoni békeszerződés közelségével, az Európában tekintélyt kivívni igyekvő óvatoskodó román rezsim törekvéseivel.

A római katolikus egyház szatmári püspöksége közüggé tudta tenni a főgimnázium segítésének, normális működésének támogatását. Messzemenően igaz, amit Scheffler János helyettes főgimnáziumi igazgatóként az 1921–22-es tanévvvel kapcsolatosan követendő példaként említi:

A lefolyt iskolai évben iskolánk kénytelen volt anyagi tekintetben teljesen magára támaszkodni. Iskolai díjából fedezte minden kiadását. Érthető tehát, hogy jóra való szegénysorsú tanulóink csak nagy küzdelem és áldozat árán tudták volna folytatni tanulmányaikat, ha a jótékony intézmények és a nagyközönség nem dolgozott volna együtt velünk abban, hogy a mi gyermekeink is tanulhassanak. Istennek és sok jó szívnek – régi alapítóknak és új adakozóknak – köszönhetjük, hogy aligha van a környéken magyar tannyelvű kath. iskola, amely tanulóinak annyi anyagi támogatást tudott volna juttatni, mint intézetünk.¹⁷

A látszólag normalizálódás útján haladó intézetet azonban az 1922–23-as tanév végére megszüntetik, elveszti az iskola (mint hozzá hasonlóan a többi erdélyi magyar egyházi tanügyi létesítmény) a nyilvánossági jogot, s hogy az épületet román tanítóképzővé alakíthassák, az 1923–24-es tanév II–VIII. osztályos tanulóinak, az egykori Szatmárnémeti Római Katolikus Gimnázium diákjainak az Eminescu Líceumban biztosítanak helyet – a magyar oktatás fokozott megszüntetésére, elsorvasztására törekedve, hiszen magyar tagozatú I. osztályt 1923 őszén már nem indítanak.

A szatmári fejleményekről meglehetősen hiányosak az ismereteink. A püspöki levéltár ezen időpont iskolaügyeivel foglalkozó iratainak gyűjteménye vagy eltűnt, vagy valahol lappang. Ugyanakkor – minden bizonnyal a cenzúra egy sajátos eljárása miatt – Szatmárnémetiben egyetlen ép értesítője sem maradt fenn ennek az iskolai évnek. Az értesítők magánszemélyek által féltve őrzött, valamint a Szatmárnémeti Római Katolikus Püspökség levéltárából a jelenlegi Hám János Római Katolikus Iskolaközpont könyvtárába került példányai mindegyikéből barbár módon kitépték az iskolai év életére és a tanítás menetére vonatkozó – többnyire a 7–18. (esetenként még az azokat követő) – lapokat. Sértetlen értesítőt (az egykori köteles példányok egyikét) őrzik azonban a kolozsvári Egyetemi Könyvtárban. Dávid Gyula irodalomtörténész hívta fel erre figyelmünket, jelezve, hogy abban *Az 1922–23. iskolai év története*, valamint a *Nevelés, tanítás* című fejezetek teljes terjedelmükben olvashatók.

Az említett csonkítás ellenére a kiadvány különböző részeiben – a sorok közt – a felekezeti iskola küzdelmeivel kapcsolatos alapvető információk megtalálhatók.¹⁸ Az 1922–23-as iskolai értesítő *Épület, felszerelés* fejezetében olvashatjuk a következőt:¹⁹

Ez az 1922/23. iskolai év is a róm. kath tanítóképző épületében folyt le. A püspök úr Ónagyméltósága a tanítóképző működését egyelőre megszüntette, és a tanítóképző épületét, felszerelését 796/1922 sz. rendeletével a gimnázium használatára engedte át.

Így mintegy saját épületében, dúsan felszerelt rajz-, tornaszertárral, természettani szertárral indulhatott meg az oktatás. [...]

Mivel ez az épület a telekkönyvben még mindig „kir. kath főgimnázium” néven szerepel, a minisztérium államvagyonnak nyilvánította, a törvényszék [...] a román állam nevére be is kebelezte. Hivatalosan az állam tulajdonába május 12-én vette át Széles Jenő liceumi igazgató és Sándor Viktor törvényszéki elnök, Pteancu Sándor dr. vezérigazgató úr.²⁰

Az 1922–23-as tanév értesítőjének *Magántanulók és évvégi vizsgálatok*, valamint a *Tudnivalók a jövő iskolai évről* című fejezetei²¹ rögzítik a szomorú valóságot, a nem várt és elszenvedett tortúrákat.

A gimnázium nyilvánossági jogának megfosztása következtében a tanulóknak összefoglaló vizsgálatra kellett megjelenniük. Különben az évvégi vizsgálatok elmaradtak volna. A vizsgálatok az Eminescu-liceum igazgatójának: Széles Jenő dr.-nak vezetésével szintén az Eminescu-liceum tanáraiból alakult bizottság előtt folytak le megértéssel, jóakarattal. A vizsgálatokon a mi tanáraink kérdeztek, azok, akik az év folyamán tanították a növendékeket. [...] Mondanunk sem kell, hogy különösen az alsóbb osztályokra nézve itt-ott kedvezőtlen volt a szokatlan vizsgáztatás. [...]

Mindazoknak, akik a gimnázium V. osztályába akartak fellépni, abszolutoriumra kellett jelentkezniük [...]. Rendes érettségi dolgozatot írtak a román, magyar nyelvből meg meny-

nyiségtanból, és feleltek az említett tárgy egyikéből [...] A román nyelvből mindegyik tanulót gyöngének találta a bizottság [...] az igazgatóság kérte a tanker. Főigazgatóságot, kivételesen engedélyezze, hogy szeptemberben úgy a dolgozatok alapján, mint a felelet miatt 1 évre visszavetett tanulók is ismételhessék meg az abszolutoriumot. [...]

Az eddigi intézkedések szerint tanáraink és osztályaink nem folytathatják tovább működésüket mint szatmári román. kath. főgimnázium. A Mihai Eminescu liceumnak azonban lesz magyar tannyelvű tagozata is, amelyre összes növendékeink beiratkozhatnak. [...]

Azok a IV. osztályt végzett és az abszolutóriumon vizsgázott tanulók, akik a gimnázium V. osztályába óhajtanak lépni, utasítást a nyári szünet alatt fognak kapni. Arra azonban már most készüljenek, hogy a román nyelvből mindnyájan megismétlik a vizsgálatot.

Nyomatékosítva a bizonytalanságot ezzel zárul a tájékoztató: „A fontosabb tudnivalókat kellő időben közölni fogjuk az újságokban.”

Beregszász elhagyását követően tehát az érettségit megelőző esztendő mindegyik tanéve stresszek sorozatával teli. Az őszirózsás forradalom, majd a kommün, a spanyolnátha és a skarlát – a fiatal költő gyenge egészségi állapota –, a román megszállást követő, oktatás körüli (fentebb is vázolt) bonyodalmak, valamint édesapjának, Dsida Aladárnak a háború végi hónapok és az impériumváltás okozta bizonytalan helyzete hatottak a beregszászi iskola éveiben jeles előmenetelű diák tanulmányi eredményeire. Az iskolai értesítők, valamint a fellelhető anyakönyvek tükrözik ezt.

Mindenképp feltűnő, hogy az 1917–18-as tanévben a beregszászi Magyar Királyi Állami Főgimnázium I. B osztályos kitűnő, tiszta jeles tanulója Szatmárnémetiben a Királyi Katolikus Főgimnázium II. B osztályában folytatva tanulmányait csak a jók között szerepel, majd a Református Főgimnázium által az 1919–20-as iskolai évben befogadott III. C osztályos tanulójaként csupán elégséges minősítésben részesül. Az 1920–21-es tanévben az újraalakított, szárnyaló reményekkel induló, Pázmány Péter nyomdokait követni akaró római katolikus főgimnázium diákjaként (korántsem véletlenül) ismét a legjobbak közt találjuk a még Binder Jenő névre hallgató költőt – csupán történelemből van 2-es osztályzata, a többi tantárgyból 1-essel büszkélkedhet az iskola IV. gimnazista tanulójaként.

Kimagasló eredményt ér el V. gimnazista korában. A tanév során ez az iskolai év adott legtöbbet az első világháború kezdete óta eltelt évtizedben a példás oktatói és nevelői tevékenység visszaállítása szempontjából. Arra lehetett számítani, hogy minőségi oktatásra törekedve Boromisza Tibor püspök elképzelései valóra válnak, példásan alkalmazkodni tud a főgimnázium az új körülményekhez.

Dsida Jenő számára is kivételesen kedvező az 1922–23-as tanév. Kiváló növendéke osztályának, s nyolcadmagával az a megtiszteltetés éri, hogy az iskolai értesítőben vastag betűkkel nyomtatják a nevét – ráadásul, akárcsak az előző esztendő, az 1921–22-es tanév értesítőjében (az 1923-as nyári kolozsvári névváltoztatási döntés életbe léptetését megelőzően) nem Binder Jenőként nevesítve. Az már a nyomda ördögének, korrektori hibának tudható be, hogy meglehetősen változatos módon jelent meg a neve. Az 1921–22-es értesítőben az V. gimnazisták névsorában s helyett zs-vel írva, míg a következő tanévről szólóban *Dzida* formában. De ugyanakkor a dicséretet és jutalmat kapottak felsorolásában az 1921–22-es esztendő értesítőjében helyes formában, az 1922–23-as tanévben azonban a könyvjutalmat kapottak közt zs-vel szerepel.

Csak hab a tortán, hogy a nyilvánossági jogukat elvesztő és az Eminescu Líceum gyámsága alá került szatmárnémeti római katolikus fiúosztályok névsorában ötödikesként Binder Eugen-ként találhatjuk meg.²²

Dsida Jenő költői indulása, figyelmet keltő és elismerést kiváltó szárnypróbálgatásai ezekre az esztendőkre tehetőek. Láng Gusztáv legutóbbi monográfiájának *A pályakezdő versek* című fejezete foglalkozik részletesebben ezzel.²³

Állítása szerint 1922 őszétől 1925 karácsonyáig ötszáznál több költeményt írt, s próbálta azokat Erdély különböző sajtótermékeiben megjelentetni. Irodalomtörténet-írásunk még adós annak tisztázásával, hogy költőnknek a Benedek Elekhez írt levelében említett²⁴ „sok helyre írok” állítás a Cimborán kívül milyen erdélyi lapokra vonatkozik. Pillanatnyilag nagyon szerények az ismereteink a verscímeket és a feltételezhető sajtóorgánumokat illetően.

JEGYZETEK

¹ LÁNG Gusztáv, *Dsida Jenő költészete*, Savaria University Press, Szombathely, 2021, 7. (Megjegyzi Láng Gusztáv, hogy „a költő gyerekkorára vonatkozó adatok anyjának, Dsida Aladárné Tóth Margitnak szóbeli közlései”.)

² LISZTÓCZKY László, *Ég és föld közt lebegő örök gyermek. Dsida Jenő pályaképe*, Dsida Jenő Baráti Kör–Kráter Műhely Egyesület, Eger–Pomáz, 2020, 24.

³ A két világháború között az iskola neve: Liceul de Stat Mihail Eminescu din Satu Mare – lásd az érettségiző Dsida Jenő 1924–25-ös tanévének értesítőjét: Anuarul al VI-lea al Liceului de Stat Mihail Eminescu din Satu Mare pe anul școlar 1924–25. Publicat de Dr. Eugen Seleș directorul liceului. Tip. Tipografia „Corvin” S. A. România Satu Mare. Román állami iskola, amit 1919-ben hozott létre az új hatalom. Az 1924–25-ös tanévről szóló értesítője ezért a hatodik a sorrendben. Jelenleg a névadó költő nevét „Mihai”-nak írják. Az intézmény neve napjainkban: Colegiul Național „Mihai Eminescu” din Satu Mare. Magyarul: „Nemzeti Kollégium” vagy „Főgimnázium”.

⁴ LISZTÓCZKY, i. m., 27.

⁵ Lásd a *Szatmárnémeti Kir. Kath. Főgimnázium 1918–1919. évi Értesítőjét*. (Szatmár-Németi Simon József Könyvnyomdája, 1919, 25.)

⁶ *Uo.*, 6–11. (A szövegben a tanácsköztársaság kapcsán emlegetett Papp Aurél (1879–1960) azonos az érkávási román görögkatolikus pap fiával, Ady Endre jó barátjával, a későbbi években Aurel Popp néven ismertté vált szatmári képzőművésszel.)

⁷ Szinte szó szerint, hasonlóan számol be ezekről a történeésekről a *Szatmárnémeti Református Főgimnázium 1918–1919 évi negyvenkilencedik Értesítője* (szerk. BAKCSY Gergely igazgató, 1919, Északkeleti Könyvnyomda, Szatmár-Németi) 4. lapján az *Adatok a főgimnáziumnak 1918–1919. évi történetéhez* című fejezetben.

⁸ A *Szatmári Római Katolikus Főgimnázium Értesítője az 1920–21 iskolai évről*, közzéteszi dr. SCHEFFLER János helyettes igazgató, Nagybánya, Nyomatott Morvay Gyula Könyvnyomdájában, 1921, 9–14.

⁹ Presbitérium jegyzőkönyvei 1918–1924 című kötet – a Lános-templom egyházközségének levéltárában.

¹⁰ *Uo.*, Az 1919. évi gyűlések tárgyai közt a 48. számú jegyzőkönyv.

¹¹ *Uo.*, 65. számú jegyzőkönyv.

¹² A *Satu-Mare-i Református Főgimnázium 1919–20. és 1920–21. évi ötvenedik Értesítője*, szerk. BAKCSY Gergely igazgató, 1921, Északkeleti Könyvnyomda, Satu Mare, 3.

¹³ A *Szatmárnémeti Kir. Kath. Főgimnázium 1917–1918. évi Értesítője*, Szatmárnémeti, nyomtatott a Pázmány Sajtó Könyvnyomdában, 1918, 5. (Összeállítója nincs feltüntetve, de az Bagossy Bertalan igazgató lehetett.)

¹⁴ Lásd A *Szatmári Római Katolikus Főgimnázium Értesítője az 1920–21 iskolai évről*, közzéteszi dr. SCHEFFLER János helyettes igazgató, Nagybánya, nyomtatott Morvay Gyula Könyvnyomdájában, 1921, 9–14.

¹⁵ *Uo.*, 9., 10., 11.

¹⁶ *Uo.*, 12. A jelenlegi Colegiul Național „Doamna Stanca” – „Doamna Stanca Nemzeti Kollégium” Stefan cel Mare (volt Kazinczy Ferenc utca) 5. szám alatti épületéről van szó.

¹⁷ A *Satu Marei (Szatmárnémeti) Róm. Kath. Főgimnázium Értesítője Az 1921–22. iskolai évről*, közzéteszi dr. SCHEFFLER János h. igazgató, Satu Mare (Szatmárnémeti). Nyomatott Simon József könyvnyomdájában, 1922, 37.

¹⁸ A *Sätmari (Szatmárnémeti) Róm. Kath. Főgimnázium Értesítője az 1922–23. iskolai évről*, közzétette RÓNAI János igazgató, Sätmar (Szatmárnémeti), nyomtatott Simon és Vescan Könyvnyomdájában, 1923.

¹⁹ *Uo.*, 46.

²⁰ Érdekességként jegyezzük meg, hogy Pteancu Alexandru – Pteancu Sándor Ptyánk Sándor néven – Nagykárolyban négy esztendőn keresztül Ady Endre osztálytársa volt. Érdemes idéznünk a nagykárolyi iskolájával szembeni magatartását, gesztusát: „A régóta sejtett vég 1923. szeptember 9-én következett be, amikor dr. Pteancu Sándor g. kat. pap, főinspektor megbízásából egy városi bizottság a román állam részére átvette dr. Schweighoffer János igazgatótól a gimnáziumot. Az intézet megfojtója Ptyánk Sándor néven 8 évig volt növendéke és felszolgáló fiú a piarista rendházban. Maga mondotta: »En mint szegény oláh gyerek kerültem ide a piaristák gimnáziumába. Szorgalmam, szerénységem révén annyira szerettek a tanárok, hogy a piaristák valósággal a tenyerükön hordoztak, és így elvégezhettem az iskolát úgyszólván egy bani kiadás nélkül. Minden okom megvan arra, hogy hálás legyek egykori Alma Materem irányában. És mégis mit tettem? Azt az iskolát, amely engem keblén melengetett, felnevelt, az első alkalommal ezzel a saját öklömmel zúztam agyon. Erre büszke vagyok és büszke leszek, amíg élek...« Büszkeség lehetett a főinspektor úrban, erkölcsi érzék és becsületérzés annál kevesebb.” A *Nagykárolyi Római Katolikus Gimnázium Évkönyve az 1941–42. tanévről*, Tóth és Komáromy Nyomda, Nagykároly, 1942, 21. Az iskola fennállásának CCXVIII. évében szerkesztette: KERKAI József dr. igazgató.

²¹ *Uo.*, 23–24., 59–60.

²² *Anuarul al IV-lea al Liceului de Stat Mihail Eminescu din Satu Mare pe anul școlar 1922–1923*, publicat de Dr. Eugen Seleș directorul liceului, tipografia Simon și Vescan, Satu Mare, 1924, 47. A VI. osztályosok névsorában Binder Eugen a második. A költő öccse, a II. gimnazista Dsida Aladár a 39. lapon közölt osztálynévsorban található.

²³ LÁNG, i. m., 22–40.

²⁴ *Uo.*, 18–19.; BENEDEK Elek *irodalmi levelezése*, közzéteszi SZABÓ Zsolt, Kriterion, Bukarest, 1979, I., 255–257.